

Bijlage 3

bij de Regeling rooster en toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens van de eindexamens en de staatsexamens vwo, havo en vmbo in 2014
van 19 juni 2012, nummer CvE-12.01404

Hulpmiddelen kandidaten met een beperking 2014

1. Wat is er anders in 2014?

In afwijking van voorgaande jaren worden vanaf het centraal examen 2014 de hulpmiddelen voor kandidaten met een beperking genoemd en toegelicht in een afzonderlijke bijlage.

2. Toegestane hulpmiddelen 2014

Ten behoeve van de toegankelijkheid van de school- en centrale examens voor leerlingen met een beperking kan de directeur op grond van artikel 55 van het Eindexamenbesluit aanvullende maatregelen treffen, die passen binnen de kaders van de examinering. Ten behoeve van de centrale examinering biedt het College voor Examens aangepaste examens aan met dezelfde exameneisen, die het mogelijk maken de exameneisen te toetsen bij kandidaten met een beperking. In deze bijlage wordt het aanbod van aangepaste examens beschreven met de daarbij behorende afnameregels. Deze vallen onder, en binnen het kader van, de algemene regels in artikel 55 van het Eindexamenbesluit. De algemene regels zoals verwoord in dit artikel van het Eindexamenbesluit (onder andere omtrent tijdverlenging, melding aan de inspectie en aanwezigheid van een deskundigenverklaring) zijn ook van toepassing bij het gebruik van door het College voor Examens geleverde aangepaste examens.

Kandidaten met een visuele beperking

De centrale examens en de rekentoets worden door CvE op bestelling geleverd in een format dat zich leent voor de hulpmiddelen die door kandidaten met een visuele beperking worden gebruikt. Afhankelijk van de wens van de school en de gebruiker en van de vorm van het centrale examen kan worden geleverd:

- a. een centraal examen in brailledruk
- b. een centraal examen geschikt voor de brailleleesregel op de computer
- c. een centraal examen geschikt voor verklanking middels spraaksynthese
- d. het examen als ingesproken tekst op Daisy-CD
- e. een voor kandidaten met een visuele beperking geschikt gemaakt digitaal examen (o.a. met ingesproken tekst of spraaksynthese, geschikt voor brailleleesregel en met een voor de kandidaat met een visuele beperking bruikbare bediening).

Daarbij wordt het examen ook verder inhoudelijk geschikt gemaakt voor de kandidaat met een visuele beperking, door vervanging van afbeeldingen door omschrijvingen etcetera. Het aangepaste examen gaat vergezeld van een aangepast beoordelingsvoorschrift.

De directeur meldt in het kader van de bestelling van examens (voor 1 november voorafgaand aan het centraal examen) bij DUO via een speciaal bestelformulier de noodzaak van levering van een aangepast examen. CvE neemt met de school na ontvangst van de bestelling contact op voor het noodzakelijke maatwerk. Indien noodzakelijk kan bijvoorbeeld ook een grotere letter of een examen met een andere achtergrondkleur worden geleverd. Als de noodzakelijke aanpassingen zouden moeten leiden tot een volledig aangepast examen, levert CvE een gecommiteerde die samen met de examinerator van de kandidaat een vervangend mondeling afneemt. Dat zal in ieder geval gebeuren bij examinering van kunst (algemeen) op havo en vwo.

Kandidaten met een auditieve beperking

Voor kandidaten met een auditieve beperking levert het College voor Examens een aangepast centraal examen als bij het centraal examen geluid wordt gebruikt, dus bij (sommige) digitale centrale examens. Middels een speciaal formulier meldt de directeur aan DUO in het kader van de bestelling van centrale examens voor 1 november voorafgaand aan de afname van het centraal examen middels een speciaal formulier de noodzaak van een voor de kandidaat met een auditieve beperking aangepast examen. Als de aanpassing noopt tot een volledige herziening van het examen, stelt het College voor Examens een gecommiteerde ter beschikking. De examinerator en gecommiteerde passen in overleg het examen aan zo dat het geschikt is voor de kandidaat.

toelichting: dit blijkt noodzakelijk bij kunst (algemeen) op havo en vwo. Bij de digitale examens algemene vakken BB en KB wordt een aangepast examen geleverd. De rekentoets (vmbo, havo en vwo) bevat geen geluid en behoeft geen aanpassing.

Kandidaten met dyslexie

Voor kandidaten met dyslexie levert het College voor Examens het volgende:

Voor digitale examens (en de digitale rekentoets) een *dyslexievariant* waarin kunstmatige spraak of ingesproken tekst is toegevoegd.

Voor papieren examens, naar keuze van de directeur:

- een bestand op CD-ROM (Daisy-CD) met de gesproken tekst van het examen (natuurlijke stem of spraaksynthese), te gebruiken naast een papieren examen in een Daisyspeler of op de computer
- een examenbestand in pdf geschikt voor spraaksynthese (tekst naar spraak via de computer); daarbij kan de kandidaat de tekst lezen op het scherm van een computer en tegelijkertijd desgewenst in spraak omzetten.

Als Daisy en spraaksynthese-pdf geleverd kunnen worden, bepaalt de directeur welke vorm voor de kandidaat geschikt is. Als de geschikte vorm in een tijdvak niet leverbaar is, moet worden voorzien in een voorlezer (individuele voorleeshulp).

NB Aanvullende informatie als hulpmiddel (bijvoorbeeld spellings- of grammaticakaarten) is niet toegestaan; evenmin is een digitaal woordenboek toegestaan. De letters van de papieren en digitale examens zijn van voldoende grootte voor leerlingen met een leesbeperking. Verder vergroten is niet toegestaan. Als dat – bijvoorbeeld vanwege een visuele beperking naast de leesbeperking – wel nodig is, geeft de directeur dat aan op het speciale bestelformulier bij de 1-novemberbestelling. Het vooraf openen van enveloppen met examens of bestanden ten behoeve van vergroting of spraak is niet toegestaan.

Kandidaten met kleurenblindheid

Voor kandidaten met kleurenblindheid worden geen aangepaste examens geleverd.

NB De meeste papieren examens zijn in zwart-wit gedrukt. Voor kleurenblinde kandidaten kan bij aardrijkskunde havo/vwo (atlas) een opzoekhulp worden ingezet die op verzoek van de kandidaat de kleur van een door de kandidaat aangewezen vlakdeel benoemt (eventueel conform de legenda bij de kaart), of een door de kandidaat aangewezen kleur (eventueel in de legenda) aanwijst op de kaart. Deze oplossing is ook bruikbaar bij beeldende vakken of kunst.

Kleurgebruik kan een zeer beperkte rol spelen bij de informatieboeken voor de natuurwetenschappelijke vakken (nask1 en nask2 vmbo, natuurkunde, scheikunde en biologie havo en vwo). Ook daar kan de kandidaat een toezichthouder om toelichting vragen. Gezien het beperkte kleurgebruik hoeft deze daarvoor niet permanent ter beschikking te staan van de kandidaat. Bij digitale examens wordt het kleurgebruik geoptimaliseerd voor gangbare vormen van kleurenblindheid. Wanneer desondanks een onderdeel van een examen niet leesbaar is, kan de opzoekhulp worden ingezet.

Kandidaten met dyscalculie

Voor kandidaten met dyscalculie worden geen aangepaste centrale examens geleverd. Aanvullende hulpmiddelen als reken- en formulekaarten zijn niet toegestaan; de rekenmachine is toegestaan waar deze aan alle kandidaten is toegestaan

Kandidaten met een zware lichamelijke beperking

Een zware lichamelijke beperking kan ertoe leiden dat de gangbare vorm van het examen niet bruikbaar is. De directeur neemt contact op met CvE om tot een aangepaste afname te komen.

Overige beperkingen

Indien de directeur van oordeel is dat de kandidaat redelijkerwijze aan de exameneisen kan voldoen maar de wijze van examineren de toegankelijkheid hindert en het aanbod van aangepaste examens daarin niet voorziet, neemt hij contact op met CvE.

toelichting

Woordenboeken

*Bij alle schriftelijke en digitale examens (niet bij cspe's, cpe's en minitoetsen die deel uitmaken van een cspe) is een papieren woordenboek toegestaan voor alle leerlingen dus ook voor leerlingen met een beperking. Een **digitaal** woordenboek is niet toegestaan.*

Als vanwege een beperking een papieren woordenboek niet bruikbaar is, kan de directeur een toezichthouder als opzoekhulp inzetten. Indien dit niet adequaat geacht wordt, neemt hij contact op met de inspectie.

Spraaksoftware; gebruik van computers

Bij papieren examens kan, bij dyslexie of visuele beperking, de directeur de kandidaat spraaksynthese (tekst naar computerspraak) laten gebruiken. De keuze van de spraaksynthesesoftware is aan de school. De directeur vergewist zich er aan de hand van voorbeelden of oude examens van dat de software kan omgaan met het format waarin de examens worden geleverd. Eerder openen van de envelop met het digitale bestand van het examen is niet toegestaan. Bij digitale examens wordt op bestelling een variant voor dyslectische of slechtziende kandidaten geleverd waarin spraak is opgenomen.

Daisy-CD-ROMS met gesproken tekst kunnen worden afgespeeld op een computer met eenvoudige (gratis) software, of op een speciale daisyspeler. Ook de enveloppe met de Daisy mag niet vooraf worden opengemaakt.

Bij gebruik van een computer voor spraak en/of als schrijfgerei (dat laatste mag voor alle kandidaten) ziet de directeur erop toe dat de kandidaat geen toegang heeft tot o.a. digitale woordenboeken, internet en e-mail. Met de leveranciers van spraaksyntheseprogramma's wordt door CvE nagegaan of er mogelijkheden zijn om het toezicht hierop door de school te vereenvoudigen.